

N:o 126.

Af herr **D. M. Lyckholm**, *i anledning af motionen n:o 58 om ändring af 2 § förordningen angående tillverkning och beskattning af maltdrycker.*

I motion n:o 58 vid innevarande riksdag har herr J. Byström yrkat, att sådan ändring måtte företagas i kungl. förordningen af den 7 juni 1903 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, att lägsta skattesatsen, 2 öre, alldeles skulle bortfalla och skatteprogressionen i öfrigt så ändras, att för de första under tillverkningsåret afverkade 30,000 kg. malt skulle erläggas 5 öre per kg., för nästa 40,000 kg. 7 öre, för nästa 50,000 kg. 9 öre och för nästa 50,000 kg. 11 öre, därefter 12 öre, allt per kg.

Detta yrkande grundar herr Byström hufvudsakligen på den omständigheten, att skatteintäkten från 70 skattepliktiga bryggerier icke betäcker de kontrollkostnader, som dem åbelöpa, utan en direkt utgift tillskyndas staten, hvilken under förflutna två skatteår uppgått till respektive 17,787:69 och 21,600 kronor. Staten bör, menar herr Byström, under inga förhållanden underkasta sig för den enskilde skattedragaren några utgifter, hvilka icke betäckas af det inflytande skattebeloppet, och anser han därför, att det äfven är på sin plats, att påpekade förhållandet undanröjes genom lägsta skattesatsens höjande och progressionens omläggning.

Med anledning häraf får jag anföra följande:

Om man närmare undersöker de statistiska siffror, som stå till förfogande angående maltskatten och kontrollen öfver malt-dryckstillverkningen i sin helhet, skall man snart finna, att det föreslagna botemedlet mot påpekade missförhållandet icke kan vinna

godkännande ur skatteteknisk synpunkt. Det skulle innebära en mot statens s. k. förlust alldeles oproportionerlig förhöjning af skatten, mest och tyngst drabbande de minst bärkraftiga bland de skattepliktiga bryggerierna. Och med hänsyn till senare vidtagna starka inskränkningar i bryggeriernas möjlighet att afsätta sina tillverkningar skulle en gifven följd blifva statsinkomstens sänkande, hvad bryggerinäringen anginge, i fråga om icke blott maltskatt, utan äfven bevillnings- och inkomstskatt. Dessutom skulle frågan om ersättning åt bryggerier, som icke förmå uthärda skattesystemets tryck, undanskjuten vid 1903 års riksdag, åter blifva aktuell. Denna utväg synes alltså icke tillräddig.

Egnar man de sifferuppgifter angående maltskatt och kontroll öfver maltdryckstillverkningen, som lämnas i kontroll- och justeringsbyråns underdåniga berättelse för skatteåret 1903—1904, en närmare uppmärksamhet, skall man finna, att dessa antyda tillvaron af långt mera påtagliga missförhållanden på det område, herr Byström vidrört, än de af honom påpekade. Af dem framgår först och främst, att de omkostnader för kontrollen i sin helhet, som på sin tid af finansministern förslagsvis uppgäfvos till statsrådsprotokollet och sedermera af bevillningsutskottet och Riksdagen godkändes, voro på grund af bristande kännedom om de existerande bryggeriernas antal alldeles för lågt beräknade. Sålunda funnos i verkligheten ej mindre än 49 skattepliktiga bryggerier mer än finansministern uppgifvit, och härigenom vållades en förhöjning i utgiftsstaten af 5,857 kronor. Men af samma siffror framgår äfven, att vederbörande haft än mindre pålitliga källor för sin uppskattning af de skattefria bryggeriernas antal, enär dessa antogos utgöra 400 stycken, medan de i verkligheten visat sig vara 924, hvilken felräkning framkallat en förhöjning i fråga om kontrollkostnaderna af ej mindre än 101,244 kronor.

Redan detta är talande nog. Men de återopade statistiska uppgifterna lämna än mera ovedersägliga bevis för, att statens skattepolitik i fråga om maltdrycksbeskattning lämnat egendomliga resultat.

Såsom af motionären framhäfts, har tillverkningsåret 1903—1904 staten på 60 *skattepliktiga* bryggerier förlorat en summa af

cirka 17,000 kronor, men torde denna summa icke få anses synnerligen anmärkningsvärd, då staten af de skattepliktiga bryggerierna erhållit ett extra skattebidrag af öfver 3,000,000 kronor. Undersöker man förhållandet vid de *skattefria* bryggerierna, skall man däremot finna, att staten får göra helt annorlunda beskaffade uppoffringar för att genom nödig tillsyn åt dessa, som utgöra en del af samma industri, kunna bevara frihet från ett proportionerligt deltagande i den extra beskattningen. Det visar sig nämligen, att statens omkostnader 1903—1904 för den direkta tillsynen öfver de skattefria bryggerierna uppgingo till kronor 197,244: 69, medan det bidrag till kontrollkostnaderna af $\frac{1}{2}$ öre per kg., som åligger dem, lämnade en intäkt af endast kronor 63,068: 48. Här var det icke fråga om ett par tiotusental, utan om långt öfver hundratusentalet kronor, som kontrollen gaf staten i förlust (för 1903—1904 kronor 134,176: 21).

Det bör kanske på tal härom icke heller alldeles lämnas ur räkningen, huru oväntadt stort antal af de skattefria bryggerierna, som icke förmå betala arfvodet åt dess egna tillsyningsmän, beräknadt till blott 240 kronor per år. Deras antal, som verkligen betala nämnda utgift, är nämligen 28 stycken, medan i ej mindre än 48 fall bidraget till samma arfvode når upp till högst 5 kronor per år. För ett bryggeri i Jönköpings län, dit öfverkontrollörens resor taga tre dagar, har den faktiskt uppgått till endast kronor 1: 75 per år.

Om man emellertid ser dessa egendomliga förhållanden endast som nödvändiga konsekvenser af skattelagstiftningens uppdelande af industrien i två delar, så kan man dock icke gärna komma till någon annan slutsats än den, att om denna ursäktar oegentligheter i ett afseende, så borde den äfven kunna göra det i det andra. Det vill med andra ord säga, att om skattelagen i och för sig framtvingar öfverseende med en direkt utgift på 134,000 kronor, så borde den äfven kunna rättfärdiga samma öfverseende med 17,000 kronor, synnerligast om man tager i betraktande, att dessa senare dock stå i nära samband med en anordning, som tillför staten 3,000,000 kronor.

Värdet af den förändring, motionären påyrkat, får dock måhända sin skarpaste belysning, om man undersöker beskaffenheten af den vinst, staten skulle göra därpå. I verkligheten skulle staten nämligen icke hafva så stor anledning till belåtenhet, om enligt

herr Byströms antagande den skulle resultera däri, att ett och annat skattepliktigt bryggeri öfverginge till skattefri tillverkning, ty i sådana fall skulle det stadgade bidraget till tillsyningsmännens aflönande icke förslå att betäcka härför nödiga utgifter. En direkt utgift från statens sida skulle alltså aflösas af en annan. Skulle verkligen så inträffa, att alla de omtalade 70 bryggerierna blefve skattefria, skulle kostnaden för deras tillsyningsmän komma att, efter 240 kronor för hvar, uppgå till 16,800 kronor, medan sammanlagda bidragen, äfven under den högst osannolika förutsättningen, att det fortfarande skulle afverkas lika mycket malt som förut, icke komma att uppgå till mer än 7,167 kronor. Staten skulle alltså på den nya anordningen få en ny direkt utgift af minst 9,632 kronor.

Ett annat intryck, som man gifvet måste få af de ofvan anförda siffrorna, är, att den kontroll, som består de skattepliktiga bryggerierna, är ojämförligt mycket dyrare, 1,095 kronor per år och bryggeri, än den, som kommer de skattefria till del, 240 kronor. Noga sedt, är nämligen det uppdrag, som lämnats tillsyningsmännen, icke af mindre omfattning än det, som pålagts kontrollörerna. De senares hufvuduppgift är att tillse, det allt användt malt blifver beskattadt, men härvidlag underlättas deras tjänst i väsentlig grad genom den automatiska väg, som bryggerierna äro skyldiga att anskaffa och på föreskrifvet sätt förbinda med respektive krossar. Dessutom tillkommer det dem också att vaka öfver, att svagdricka, där sådant tillverkas, icke inbrygges för starkt. Liknande åligganden hafva äfven tillsyningsmännen, nämligen att öfvervaka, dels att allt användt malt blifver journaliseradt, för hvilken kontrollåtgärd de dock icke hafva att tillgå den automatiskt registrerande vägen, dels ock att af maltet endast framställes svagdricka samt att dess ursprungliga extrakthalt icke öfverstiger 6 procent.

Det kan härmed anses ådagalagdt, att, ehuru väl det redan från statens synpunkt icke kan finnas rådligt att, på sätt, herr Byström föreslagit, bota ett missförhållande på kontrollväsendets område genom en skatteförhöjning, det icke saknas goda skäl för anställande af en undersökning, huruvida icke en *genomgående revision och omläggning af kontrollen öfver de extra beskattade näringarna* kan vara af behovet påkallad.

För så vidt som det måste anses höra till statens många uppgifter att vårda sig om landets näringar och deras bestånd, torde det emellertid icke vara alldeles ur vägen att i korthet tillse, huru den af herr Byström föreslagna utvägen för inbesparande af 17—21,000 kronor årligen i kontrollkostnader skulle te sig från bryggerinäringens ståndpunkt.

Därvidlag är först att märka, det anställda undersökningar visa, att den omläggning af skatteprogressionen, herr Byström förordat, och borttagandet af lägsta skattesatsen tillsammans skulle i sak betyda en ny skatteafgift för den skattepliktiga delen af näringen af cirka 380,000 kronor. Men detta innebär icke blott den obilligheten mot den skattepliktiga bryggerinäringen, att den affordras en ej obetydlig tillökning af dess extra skattebidrag omedelbart efter ikraftträdande af en ny försäljningsförordning, som i hög grad är egnad att inskränka dess skatteförmåga, utan äfven den, att hufvudtyngden af slaget kommer att drabba de mindre bryggerierna, hvilka redan förut hårdast berörts af såväl skatte- som försäljningsbestämmelser. I verkligheten skulle för det 70-tal bryggerier, som icke afverka mera än 40,000 kg. malt per år, skatteafgiften stiga med minst 100 procent.

Bäst af allt visar emellertid tillgängliga uppgifter angående de skattepliktiga bryggeriernas för bevillning upptaxerade inkomster, huru förödande en dylik åtgärd skulle vara. För de 70 af herr Byström omnämnda skattepliktiga bryggerierna, som under senaste skatteåret ej betäckt kontrollkostnaderna, var medelinkomsten 1,943 kronor per år, och af denna skulle de enligt herr Byströms förslag ytterligare betala likaledes i medeltal 760 kronor hvardera. För flertalet torde saken ställa sig ännu sämre. För ej mindre än 10 af de ofvannämnda bryggerierna stiger den beskattningsbara inkomsten till högst 1,000 kronor, och deras ställning kan ju lätt tänkas.

Situationen förvärras därigenom, att ett litet bryggeri alltid måste vidkännas denna skattehöjning såsom ren utgift, ty det saknar förmåga att på något sätt afbörda sig densamma på allmänheten genom en prisförhöjning. Priset på öl och dylikt bestämmes af de större skattepliktiga bryggerierna, som i flere afseenden bättre kunna motstå skattetrycket, och priset på svagdricka beror af de skattefria konkurrenterna.

Den oproportionerliga ökningen i skatteutgiften skulle emellertid omöjliggöra de mindre bryggeriernas konkurrens med de skattefria i fråga om svagdricka och åter göra brännande frågan om deras fortbestående. Med hänsyn till försäljningslagens stränghet måste omöjligheten för de mindre bryggerierna att existera endast på öltillverkning blifva än mera framträdande än förut, och i de allra flesta fall är omsättningen af svagdricka icke sådan, att den ensamt kan ekonomiskt uppbära affären. Om bryggaren ändock skulle söka den utvägen ur det honom påtvungna valet att öfvergå till skattefri tillverkning, träffas han dock under alla förhållanden af högst kännbara förluster därigenom att en mängd dyrbara apparater och anläggningar, såsom kylapparater, jäskällare med jäskar och lagerkällare med lagerfat, blifva alldeles öfverflödiga och det i dem nedlagda kapitalet så godt som bortkastadt.

Men gentemot dylika eventualiteter måste yrkesidkaren åberopa sig på hvarje medborgares rätt att blifva behållen vid sin välfångna egendom. 1903 års bevillningsutskott visade sig behjerta det rättsanspråk, som härvidlag förefinnes och med afseende på andra näringar vid olika tillfällen erkänts. Det sökte äfven i sin mån indirekt gå detta rättskraf till mötes genom en öfvergångsbestämmelse angående fakultativ skattefrihet för malt, som användes till svagdricka. Vid sammanjämningen af kamrarnes skiljaktiga beslut i skattefrågan öfvergafs visserligen sedermera denna utväg, men uppletades en annan, just anordnandet af den lägsta skattesatsen och den därpå grundade progressionen. Borttagande af nämnda skattesats och omläggning af progressionen måste alltså göra ersättningsanspråken från de genom beskattnings- och försäljningsförordningar lidande näringsidkarnes sida än starkare och mera omöjligt att frånse än förut.

Att framkalla alla dessa svårigheter för att åt staten inspara ett så relativt litet belopp som cirka 20,000 kronor kan från denna synpunkt icke förefalla ens rimligt.

Af det anförda torde ovedersägligen framgå, ej mindre att den påyrkade förhöjningen af maltskatten i syfte att befria staten från några icke alltför betydande utgifter i fråga om kontrollen

måste på det bestämdaste frånrådas, än att kontrollväsendet hvad maltdryckstillverkningen angår utmärker sig för både inkonsekvens och dyrhet. Dock må ännu några sifferuppgifter anföras för att bestyrka sakförhållandet.

Maltdryckskontrollen kostade enligt förut åberopade underdåniga berättelsen året 1903—1904 454,101 kronor, nämligen för öfverkontrollörer 77,000 kronor, för kontrollörer 179,857 kronor och för tillsyningsmän 197,244 kronor, en summa, som måste anses så hög, att den långt hellre kan berättiga ett sträfvande att sänka densamma än ett försök att höja själfva skatten. Detta framträder med ännu större tydlighet vid en jämförelse med förhållandena i konungariket Würtemberg, hvars maltskattelagstiftning är af liknande beskaffenhet som vår och hvilket med hänsyn till sitt kontrollsystem åtnjuter stadgadt anseende såsom ett mönsterland. År 1903 uppgafs kostnaden för kontrollen öfver maltdryckstillverkningen därstädes uppgå till endast 250,000 mark, ehuru samma kontroll hade att öfvervaka ej mindre än 1,418 salubryggerier och 3,822 hembryggerier, hvilka sammanlagdt afverkade under nämnda år ej mindre än 86,000,000 kg. malt.

Men så har man också i Würtemberg tillgodogjort sig alla de fördelar, som kunna vinnas genom centralisation i förvaltningen. Där finnes nämligen ett för alla indirekta skatter, såväl tullar som acciser, gemensamt ämbetsverk, hvars personal bland annat äfven handhar maltdryckskontrollen. Hos oss har man gått en alldeles motsatt väg och decentraliserat kontrollen öfver de indirekta skatte-källorna. Tulltjänstemännen syssla endast med tullärenden, brännvinskontrollörerna kontrollera endast brännvinstillverkningen o. s. v. Det är säkerligen häri den egentliga källan till kontrollens dyrhet är att söka.

Slutligen må såsom ett ytterligare bevis för det nuvarande kontrollsystemets alltför stora dyrhet och önskvärdheten af en utredning, åsyftande ett nedbringande af dess omkostnader, omnämnas, att kontrollväsendet öfver alla särskildt beskattade näringar, brännvins-, socker- och maltdrycksindustri, i årets statsverksproposition uppgifves betinga en utgift af 1,100,000 kronor, en summa, som, ehuru säkerligen mycket lågt beräknad, utgör en alldeles för stor del af hela budgetens sammanlagda belopp.

Med anledning af hvad som sålunda anförts får jag alltså föreslå,

att Riksdagen måtte med afslag å herr Byströms motion, n:o 58, uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande af en undersökning, om och i hvad mån kontrollväsendet öfver de extra beskattade näringarna kan tarfva ändring och omläggning, åsyftande större likformighet och billighet.

Stockholm den 6 februari 1906.

Melcher Lyckholm.
